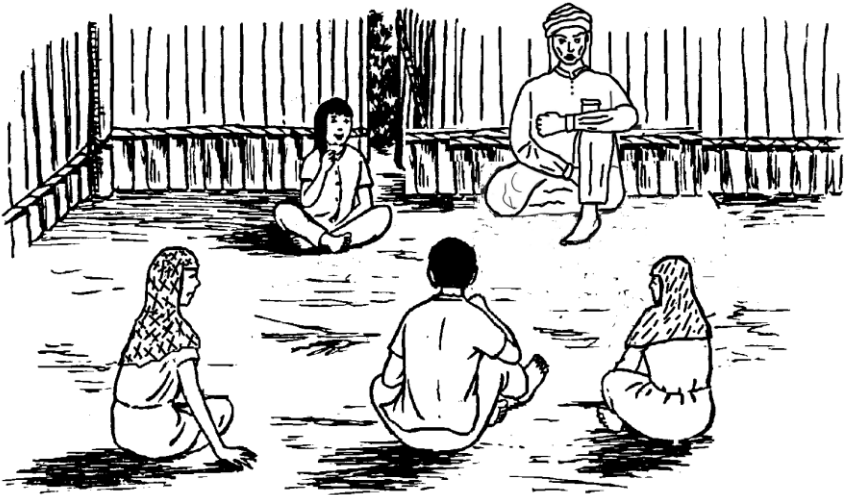

Êrše dogusu tuhatidia

TUDAGA

TÙ

Tibesti

TOUBOU

Êrše Dogusu Tuhatidia

Histoires racontées la nuit

قصص تروي في الليل

Des contes raconté par

Dadi Issa

Arriĩ gônnei

Adibi turo ñaa-ã ted. Ñaa-ã tedã, yida hunã moki.

Yida hunã mokunu čabčunã, neki. Nekiñ yerčinã
ôgunno. Yida-ã guyinfe togusã, haki guyunnó togus.

Taa, odi-ĩ kiši-ĩ du nûki : « Tobus naani yida-ã gunuru neri » či.

« Ndû kohuroo, nobusuri » či.

« Guskura tûdušu hu mozoo, tobusĩ » či.

Odu, guskura tûdušu hu bos. Odi-ĩ tobus. Tobusã ayî hunã ha yida-ã guyi če.

« Yagabi-ĩ yusu ! či. Tani bu dîhe nurã kôi ċûkã tidedi » či.

Tedĩ dĩhe hunaã tigiri. Dĩhe hunã mura ôguzuu.
Tigiriĩ, dĩhe hunã ha yuha : « Kôi mũši-ĩ čĩĩ lukuru
naani osurda du tĩšo » čĩ.

Tũrri mũšii-ĩ tigirow. Mũšii-ĩ tigirdã, mũši-ĩ norrui. Nĩe
hunu čĩdu če.

Čũku dogusu loko yĩsie togusã, mũši-ĩ mura ha
čubĩe togus.

Odu nekundudo gunnũ čunu ; mũši-ĩ dahu hunã
kidekunã, Arriĩ gônnei halči dahu hunã kideki.
Yugurmadu čĩ.

Mũši-ĩ Arriĩ gônnei hi hiyi : « Ndũ wuniši njuadu ? »
čĩ.

« Askĩ numa wuniši tuyuwa » čĩ.

Mũši-ĩ tedu askĩ hunã ha čĩdu li yis. Kunu yĩsuã, odu
nĩekududo gunnũ činu ; dahu hunã kidekunã, Arriĩ
gônnei halči dahu hunã kideki. Odu mũši-ĩ maiyi.

« Arriĩ gônnei ! Ndũ wuniši njuadu ? » čĩ.

Ôwuri-ĩ odu ma du yũlko yugurdo. Arriĩ gônnei
yuha : « Ma yunu čũu to woniši tuyuwa » čĩ.

Odu mûši-ĩ čillak. Ôwuri-ĩ sama sôl arna nurã ha wuniši wadum, owuri-ĩ sama sôl ôreze nurã ha yili lamum čunu ni, ma čillaa ted.

Ôwuri-ĩ nû lau hunã koya-ã ngo mûši-ĩ yugobo čûo.

Odu dîhe hunã ha : « Nenġu ! Lôko liĩ nerkagurčunoo, tani hôya ‘Yarkaar’ niri. ‘Yarkaar !’ nuroo, yarku čîidi landûú » či.

Dîhe hunã četu ñekuo. Bôliyinie togusudã, odu mûsi-ĩ tigiri ni owuri-ĩ lau hunã yugobu ni zabtunno. Yagabi hunã nerko tigiri ; mûši-ĩ odo hunu kînniĩ yida. Arriĩ gônnei mûši-ĩ edeĩ hunã čonġu yuguru ni, čîidu ni, lôko mûši-ĩ su tigiĩ : « Hôya ! Dîha-ã ha yarkaar ! » či.

Odu, čaro. Kunu čarkuã, diha-ã turã mûši-ĩ zabtunno yee ndû yogusudo čunu čîidi layi. Layinã soũ hunu turã yoduru čonġ.

Čarki kô turo tigirdu tusu layindã, dîha-ã turo soũ hunã turo su yugó. Arriĩ gônnei yuha : « Nura aya sobusu ! Tani tidedu soũ ndurã kûrtiri » či.

Tedî kô mûšii-ĩ čĩ tigiri. Tigirĩ, dudoũ mûšii-ĩ moši di hayî čĩ.

Arriĩ gônnei yagabi dudommaa lau kanjinu ni, êbi tokunu ni, dudomma togusu ni, wûyini tigiri bos.

Mûši-ĩ muro hi hanayunú ; dudoũ nurã čini. Mûši-ĩ tîbi hunu wûni hi yida. Tîbi hunã čilauwo gunna : « Sultok Arriĩ gônnei ; sultok Arriĩ gônnei » čini.

« Dômuri nurã. Odo numa Arriĩ gônnei na čituã tubas. Kubo turnunirîe tirido » to koo či.

Mûši-ĩ wečunú. Kunu bozuã, « Tani tidedi » či.

« Odo nurã ôŋgohi norogi-ĩ tîširã woo-ã soũ hunu turã yodurku čoŋo. Tidennoó, soũ hunu čĩ yodurku čoŋgi » či.

Odu mûši-ĩ yuhadiadu : « Aya Arriĩ gônnei na soũ hundu turo tar ; tûku soũ odo numa ha dunu ye » či.

« Ndû kohuroo, su zodi » či, Arriĩ gônnei.

« Tosu gunú » či, mûši-ĩ.

« Yî yigezu naani bôli kohũwo, mbi bûnu sũliř sũluma kôl numa yon nuũwo, zodi » či.

Odu samma yuaki če.

Odu, êbi-ř hinirči, kuhuyunã, muro.

– Odo numa aũ čiduã, tani, či. Ôwuri-ř sama sôl ga ma kenjinã, tani, či. Nû ni, tani. Tani hi hanadummoó, Arriř gônnei, či.

Mûši-ř bokinî hakunú. Tigiri dîhi hunã ha somma yî yigezu bôli yogusu čenu ni mbi bûyunu ni « Odu sũliř sũluma kôl numa yon ! » či.

Soũ hunã duyí če. Dîhe hunã ha yuha : « Nura sũgoi koi mûši-ř čřř, ôsurda du ndigirdenú » či. Taa, čuruu ted.

Tedî numo turo tigiri. Numi-ř tigrřř, durdo čř. Odu kôl durdii-ř ôsurdo di tigiri bos.

Muro edeř kînniř. Durdi-ř yuha : « Yerru naani yî kalamiř du kûrtu ! » či.

Kalamiř cundoo, yunu sakan koo. To di yî kûrtu čunno.

Čonju tedî kôl adibi durdii-ř čřř tigiri. Tigrřř, durdi-ř adimmi alkama hunã tûgu hi yogunnî čř. Dřř a togundundř di kînniř čonju ko hunã duyí.

« Odo ndû koo a, bûri nõuši tammã, anna ha kôrromumã » čunu ni, odi-ĩ hi čubab. Odi-ĩ wečunú. Adimmi yuhi yugurnawã, muro lôĩ hunu yida adimmi hi čubu kiši-ĩ harči. Adimmi toburru nos. Kiši-ĩ tòmudu harčunu odo kiši hunã du čĩĩ yoduru čõnu ni tûgi-ĩ hi su činak. Kuba hunã yĩ yigezu ni yĩ kalamimi di čõnu ni, tûku čenu ni durdi-ĩ kulo bos.

Maša ndubugĩ togusã, adimmi ngo tĩbi tûkĩ tûkunnãá, durdi-ĩ kinečinĩ. Kineti wud. Odu yerči mōori ma du tigiri. Ma du tigrĩ, adibi hunã nohudo. Odu durdi-ĩ anna gunna ha « Čabu čĩ » čĩ.

Anna gunna čabtuo. « Aũ adibi nurã ha čĩduã, wũna ? » čĩ.

« Tani yidaar. Tani, Arriĩ gônnei aya tĩyi » čĩ.

Odu « Yon̄gu ! Daŋaĩ dundu ! » čĩ.

Daŋaĩ hunã yagabi dahu kōwori ko yidanú. Arriĩ gônnei hi čõngu du duyuo. Du duyundã, kekera čõobu kekera-ã turo turo ho su čubabi.

Durdi-ĩ edeĩ hunu čeniĩ yida. Ômure numi-ĩ du čũkã gunna čabcunu ni, « Yusurru naani yida kiitu naani yagabi a dahu yinaku naani wũni yeri » čĩ.

Odu mi hunã yigannu kûrukuriyini čĩ ; Arriĩ gônnei hi hiyi : « Du yunu kohĩ njĩ, ndû ? » čĩ.

Odi-ĩ hi yuha : « Du yina čîsa guru, abba numa tiyenno burî tîyi » či.

« To tani hi mannu tên, buri » či.

« Du yîri ! » či.

« Du haki tigirenú. Ndû kohuru tigiri » či.

« Tosu gunú. Lau anna-ã njudurtunnãá lau kannu êĩ osko maũ ni yî su šenuũ ni yubĩ njûwo muro, huur torĩ. Taa du niri » či.

Odo durdi-ĩ to koo yogusu ni du tigiri.

Kekera čû čoobu njuli hunã du čûuŋu čenuã, odu muro yuhadiadu :

– Tani huur a di yiga luuroo, taa njuzuŋu, či.
Yina budi čîsa. Gunna yubu ! Tani nûmuro tiri, či.

Odi-ĩ njuli hunã du kekera-ã čûuŋu čenu ni muro yiga čuruu čaa têhi turo su koči. Odi-ĩ kekera njuzukunã wuda, njûzuktundú wuda. « Yina nuã yîri nûmoori yoob ! » či, odi-ĩ.

Arriĩ gônnei wečunú ; têhi hunã ha su čî. Ômure-ã tigidã, yagabi-ĩ yida hunã gunna, čûdutã muro, dahu činaũwo. Odu dahu činaku ni bozo.

Durdi-ĩ tigiĩ, su wûni činak. Wûni činaũwã odo hunã du čĩ. « Abba, tani » čĩ.

« Abba nuĩ nga di tudurumo » čĩ.

Su lôko wûni činaũwã Arriĩ gônnei layinĩ wûni-ĩ buyinu, lôko wô du toburřã muro : « Arriĩ gônnei aya tĩyi » čĩ.

Odu durdi-ĩ ômure-ã ha : « Nura suru tadũú » čĩ.

« Adiba koduro ôrkiĩe koduro kiitu naani, lôko tani tehi-ĩ su kônuru wô loburoo, yitu ! » čĩ.

Adiba koduro ôrkiĩe čoopu ni têhi-ĩ kûruyundu čonju yidadĩ, durdi-ĩ ôro su koči. Ôro tedĩ dirgaza kôĩ turo tigiri. Taa, tatahurusčinã, muro wô tobur.

Arriĩ gônnei kôĩ čĩã, « Yĩtu ! » čĩ. Durdi-ĩ togusu nũki.

Adiba-ã sama nekundu durdi-ĩ hi čĩdo. Adiba njĩdo waa čĩdo. Čĩtuã, odu « Tani, Arriĩ gônnei aya tĩyi » čĩ.

Adiba-ã yuhatiadu naani : « Guroga ndurã šis naani, wobu ya » čuo.

« Guroga nduã yuhatu » čĩ, Arriĩ gônnei.

Guroga ndurã : « Yuũ widenuu-ũ yê wuria hîdiã yê dûguli dahu yê baranuũ ndešoo, nusopuri » čûo.

« Yûsurru sobusu » čî. Adiba-ã tûri.

Čaki tehi-ĩ lûli yodur. Dûguli-ĩ hi čudurã, « Daha ndurã kôî a di mûkuru naani hitaar ! » čî.

Dûguli-ĩ yuha : « Dahu numa gubudi dunu naani tani sohi dunuri » čî.

Dahu hunã duyî yodur. Taa, dûguli-ĩ dahu hunã duyîni haki čuruú, yugobu čoŋ.

Widenu-ã ha čudurã, « Daha ndurã kôî a di mûkuru hitaar ! » čî.

Widenu-ã dahu hunã du duyuni dahu-ã ndurui čed. Taa čîidi kanjuni, yumma čuu čoŋ. Wuri-ĩ čudurã, « Yarkuru naani, tunda du aũ owonuã landar ! » čî.

Čarkuwã čîidi kanjuni hîdiã yihidu čoob. Adiba ha čenu ni guro du čuruk.

Čuruu tedî numo gudi turo tigiri. Numo gudi turo tigrî, hîdi čî. Hîdi-ĩ ko-ĩ hi anna hayundu čûo. Tigiri « Tani malum, tiri, čî. Yina mundu hananiri, čî. Yina-ã dogu du durri, čî. Nura nûgoi ôrozi a kôî a di čîî, makumaá » čî.

« Ôrozi-ĩ kôĩ čĩĩ durturú, ôrozi-ĩ barandiri tugondú, čuo. Durturoo, makiri, čuo. Nuro oskoba tendu ! » čuo.

« Gali. To koo koo, sudanguri. Adiba-ã tĩbi yuũ yê mbi yê kiitu. Ômure-ã arriã kiitu wô kôĩ ôrozi-ĩ čĩĩ, nugudosuduri » čĩ.

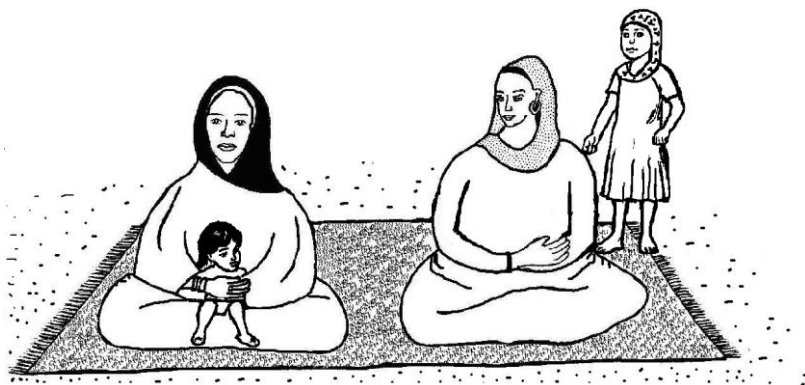
« Odu dugusa ôguzuu ôze nduã yigarku. Aũ arma čoobĩ ni tirha hunã yigar. Aa hunã čoobĩe ni kôze yigar. Yunu dakuma gunna čĩ. Hodi-ĩ čirri-ĩ gunna ha zûrsundu susu naani, lôko tani hôya nuroo, odo čênĩĩ mannu bozú. Gunna du bûrndu, tani sohi bûrtugunuri. Adiba-ã bu dogu du susu » čĩ.

Adiba-ã bu dogu du tuzo. Lôko anna-ã du bûrčundã, muro kunu bozuwã adiba ha : « ALLA ômure guda yê ada guda yê sũgoi njeo » čĩ.

Tĩmilik mĩlik. Sama kerekere.

TUS.

Adiba moda-ã

Adibi naani ada dobiã turo turo yidao.

Adibi garsu-ã odo dobiĩ bui yida. Adibi odi-ĩ dobiĩ kinniĩ Ćégili čindĕ yida.

Yum turo četu yî-ĩ ko-ĩ tûri. Yî-ĩ ko-ĩ tigrindã, adibi garsu-ã adibi odi-ĩ hi : « Tûne ndurã yî yudok ! Tani tidedu tîne tûle baranuru, tiri » či.

Ted. Teduã adibi odi-ĩ tûne hunã yî yudok. Adibi lau hunã sûni yida. Sûni du busau duyî melčinã muro, čuruu ted.

Adimmi tedu tîne hunã yihedu tigrĩ, sûni hunã du busau zoddo kor du hanayunú. ‘Yî’ čini.

Gûnjinu ‘Kidenjiri’ činã, haki kidekunãá, mûši-ĩ yigas. Yigazã, « Yunu a kazĩ njĩ aũ koo ni, yîri yî nurã gunu te ! Mûši koo ni tubu ! » či.

« Tani mûši čîidi nuburú. Ndû teĩ » či.

« Yunu gudi tardo yugó. Odo dobiĩ tar neri » či.

Taa, mûši-ĩ « Dobiĩ numa kegurru te ! » či.

Taa, adimmi « Kegurnuru neri čîidi būwo širčiã hunã čamu naani kôĩ hañirĩe a yudu ! » či.

Mûši-ĩ « Yoo » či.

Sûni hunã du busau čĩĩ gunna yoduru ni yĩ yudou čenu ni adimmi čoņu ted. Tedĩ yagabi-ĩ tigiri. Dobiĩ hunã ha « Ma taa hodi-ĩ ko-ĩ šigiri. Tašĩĩ ndur sûni-ĩ yĩ tokirĩ tihinedu tiri. Šigiri kûrtu ! » či.

Dobimmi ma čaĩ tigirĩ mûši-ĩ, čoņu čubu. Surčiã hunã čûdu yûhu.

Dobimmi hi odu čubudo gunnú činã, ma tigiri šurčiã hunã čoobu bulĩĩ turo ho tuyunã muro, tedĩ ačĩĩ turoa tigiri. « Ada baranirĩe tiri. Odo nur turonnu tarã mûši-ĩ hi yeru čubu. Mu nĩe koo, širčiã hunã ada mura. Tani ada baranirĩe tiri, či. Yunu kohuroo, ada hañiri oskoba te » či.

Ačimmi « Tosu gunú. Tani hi yĩ tiges ! » či.

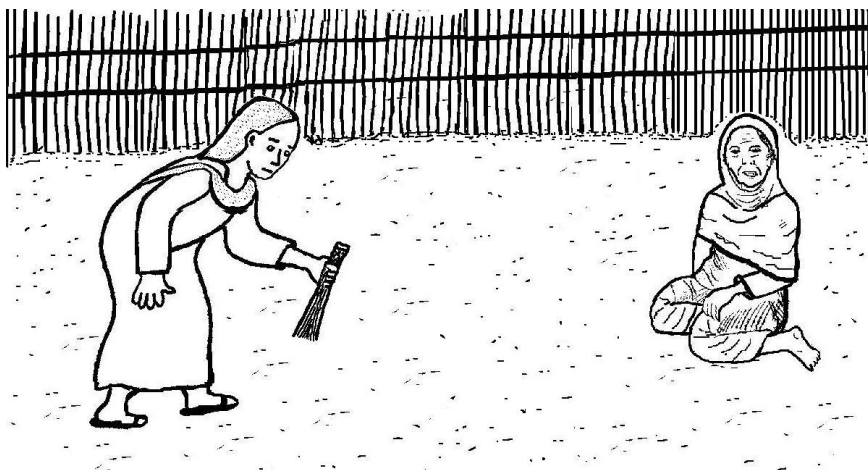
Ači migizi-ĩ hi yĩ yiges.

« Tôndogo nurã gunna yî yigezu naani, kôme hartundã gunna yusuu te ! » či.

Adimmi yina taa gunna yogusu ni, ña hunã mannu čuu če.

« Yagabi nurã saru te naani, tîbi yibenu te ! » či.

Yibeyunu če.

Odu, « Zogo dogusu togusoo, kôî njĩ yala tûrizi di yusu ! Ndedî njûwo, tiri-ĩ hi bôbore čûo. Bôbore-ã njugopoo, 'Haš' nûú ! Ndedî njûwo yî čûsu yê wudu yê čû čûo. Wudu-ã ya ! Ôwonni, ndedî njûwo, yuũ wudu yê čûsu yê čû čûo. Wudu-ã ya ! Ôwonni, ndedî njûwo aũ turo duriĩ. Amma ha durũwo, hinu ! 'Ada ALLAA-Ã ngaa čûku' nu ! Kôî oskoba njenã šigiri » či.

Adimmi yina taa gunna kineči yogus. Tedî amma ha čuduru ni, kôî ada ALLAA-Ã čûkuã oskoba če. Tedî yagabi-ĩ tigriri. Tigrĩ, adibi turo odo čênĩ yidado čĩ.

Odu taa adibi odo yidĩ : « Tani yiga tidedu tirĩe naani bĩ abuzuri toŋu yusu ! » čĩ.

Četu yiga čuruo. Yiga čurukã, « Tani wura neri » čĩ.

Adimmi « Gali. Šĩ ninaarĩ tĩyi » čĩ.

« Tûgohu togusoo, ači ayĩ nurã yagabi-ĩ sarru, čini. Yagabi-ĩ sarrĩe togusoo, du gũrso čũo yobũú. Lõko yagabi-ĩ sarruwo, maska nurã yidu te, čini. Soũ hunã turo gũrti hunã ha yida ‘A ndũ’ nũú ! Togo hunã togusoo, lõko horkusa tada kohummo togusudu tusoo, ña-ã yê hura-ã yê aa-ã yê yobuũ ndedu yĩ yeĩ ; čuzuũ yobuũ tugurũwo, arru-ã arruzodĩe togusoo, kulo hunã du kuranu yiga yugurui kobuũ bũú ! Goni ndurã kôle hiyeniã tũle bũú ! Hur ndurã suladu čuloboo, tĩbi onuro yuũ togusi. To mannu bũú ! » čĩ.

« Yoo » čĩ, adimmi.

« Ôwonni, ndedĩ bũni-ĩ ko-ĩ ndigiroo, tũri ndurã dogu togusi. Tõrozi ndurã ladiri togusi bũú ! » čĩ.

Odu tûgohu togusã, yagabi-ĩ ni sarči. Tôndogo hunã ni yigezu če. Maska hunã ni čidu če. Soũ hunã gûrti-ĩ hi čĩĩ ni a ndũ ni čunno yugó. Yina hunã gunna čoobu yuguruã yunu čubudo yugó. Tigiidu ni gunna yĩ čenu ni zabči.

Zabčunu ni, lôko tidĩe togusã, kalamiĩ ko tûmno turo čeo. « Yoŋu yusu naani yagabi numa lôko ndigiroo, gûdur numa wûni hi yunau naani, wûni-ĩ tûŋu naani, alkama nuã tûgi-ĩ hi yûdu naani, yagabi môši-ĩ yusu naani, tia yûdu ! Lôko lûnjudoo, šigiri ! » či.

Adimmi tada gunna yogusu ni, yagabi môši-ĩ tigiri bos. Mošii-ĩ čĩidi lûyuo. Tedĩ tigiriĩ, odo čênĩĩ madiĩ yê dobĩĩ madiĩ yê čũ čũo. ALLA čenno.

Adibi kuladuma muro mannu ‘Ada baraniri’ či. Odo dobĩĩ hunu Čêgili činĩe yida. Čêgili hi čoŋu kunusu du duyunu yudob. Yudobu, kabčunu ni mindil su tuyinu ni ačimmiĩ tigiri. « Tani ada baraniri » či.

« Gali. Yôkude nurã gunna huŋu ! » či, ačĩĩ.

Adimmi hiše hunã gunna huki.

« Kuba nurã gunna haharru ! » či, ačĩĩ.

Kuba hunã gunna harči.

« Guduro nurã gunna kusunu ! » či.

Guduro hunã yiga kuhuyi.

« Ña nurã gunna boŋu yoob naani, tugumma hundã bôbore yida yugogob » či.

Bôbore yida yugob.

Muro hi mannu adibi gudi-ĩ hi zaga galayinã ŋadu galayi. « Dogusu togusoo, Yala tûrizi di tiri turo či. Yusu ! Ndedi njûwo, tiri bôbore čûkudo turo yugurui. Tiri bôbore čûkã ha yusu ! Bôbore-ã njugopoo, 'Haš' nûú ! » Mbo zaga adibi gudi-ĩ yuhadã ŋadu yuha.

Odu tedî yugurk. Yuguruã bobore-ã yugopã, « Haš ! Ada ndîa baranirîe » či. Tedî yî čûsu yê wudu yê čû čûo. « Ada ndîa baranirîe » či. Yî čûsu-ã ča. Tedî yumma tigiri. Yuũ čûsu-ã ča.

Tedî čîidi aũ turo čuduru. « Ada ALLAA-ã ŋgaa čûku ? » či.

Oskoba če.

Tedî tigiri. Tigirĩ, adimmi « Bî abuzuri yiga četu lukar ! » či.

« Tani tidiganî loptuyunno tidedú » či.

« To hadũú bî abuzuri četu lukar ! » či.

Yiga čonju ted. Tûrri yiga tigirdã, yina ada adibi gudi-
ĩ hi zaga galayinã ñadu galayi.

« Tûgohu togusoo, yagabi-ĩ ni sarru, čini. Du gûrso
čûo gûrse-ã lenûú. Ayî nurã maska yidu te, čini.
Maska-ã yiduũ yeîe togusoo, soũ hunu turo-ã gûrti
hunã ha yida a du nûú » čí.

Ôreze hundã čoobu tedîe togusoo, mannu zaga
adibi gudi-ĩ hi, galayinã ñadu galayi.

« Yoo » čí.

Tûgohu togusã, « Yagabi-ĩ sarru ! » čí.

Yagabi-ĩ sarčunú gûrse-ã čoop. « Ada ndîa
baranirîe gûrso hañuroo, mannu yoburdã » čí.

Ači-ĩ « Maska yidu te ! » čí.

Maska-ã čidî gûrti-ĩ lau tigrî, somma čûduri. « A
ndû ? » čí.

« Odo taña, a yunu nur turo » čí.

« Yunu ndû a soũ gunnãá ? » čí.

« Odo nurã a yunu nur turo wennûú » čí.

Mbo a ndû nûú činã, « A ndû ? » čí.

Ňa-ã yê hura-ã yê aa-ã yê čûsči yuguruk. Yuguruã gona-ã kôle hiyeo tûle toguso. Wô hidendĩ korã moki čubi. Arru-ã arruzodoo, kulo hunã du, kuranu bahudo yugurui lôĩ hunu yida yugobu čubi. Hura-ã suladu čulopoo, tĩbi onuro yuuũ di yibedudo čubi. Tedĩ bûni-ĩ ko-ĩ tigiri. Tôri-ĩ ni dogu torozi-ĩ ni ladiri togusudã, čoobu čubu. Ôreza-ã gunna guda du čoobu tigiri.

Kalamiĩ hunu ko tumno čeo. « Yusu ! Ndedĩ yagabi-ĩ ndigiroo, gûdur numa wûni hi yinak naani, lôko tûŋũwo, alkama tûgi hi yûdu naani, yagaba môšee-ã yusu sobus ! Lôko lûnjudoo, šigiri ! » či.

« Yoo » či.

Yuguruk. Lôko tedĩ yuguruã odu, yunu a du duyundã laniri či. Kalamimmi ko hunã yodur.

Kalamimmi muro yunu kêleĩ koo. Yunu ko yumno čeo. Horiyi layĩnã du yunu čudurĩe yugó.

Odu bilayamaido turo, edeĩ hunu čonju du duyí. Bilayamaido čundo, heremaido. Čôhuri yesku, dahu čuu. Tedĩ yagabi-ĩ tigiri du činak. Gûdur hunã wûni hi činau ni wûni hunã tuskou ni alkama hunã tûgi hi čûdudu ni yagabi môšii-ĩ tigiri bos. Kunu bozu-ã, yunu wečinĩe yugó.

« Lûdiyindie nûgoi lûduyindunnãá ? Lûduyindie nûgoi ludiyundunnãá ? » čini. Tedî tigiri. Kalamimmi ko yodurã du odo bilayamaido nohudo čî. Odu wûyi. « Čêgili mbo zonduo tûgi yogunnu tiyenú. Čêgili mbo zonduo šêgi di tuyuwadú. Čêgili mbo zonduo yîgo kenurú. Čêgili ..... » Ôi hunã to koo di ču.

Tîmilik mîlik. Sama kerekere.

TUS.

Êli Êlimaĩ

Anna guru hayundu čûo. Ači turo yê bûgudi turo yê odo čeniĩ turo yê dobiĩ turo yê yidadu hayundu čûkoo, muro. Odo čênimmi ñaa ted.

Ñaa-ã teduã, sînuu turo tiri-ĩ hi toburu čĩ čon. Čonũã, tedĩ yagabi hundã tûku. Yagabi hundã tûkuã, ayĩ hunã du yĩ yudou, « Wopčunoo yadiri » čĩ. Du yĩ yudokuã, ñê togus.

« Ñĩ-ĩ ôdi togusã ndû kohidiri ? » čuo.

« Taduru naani arru yobusoo ni budar ! Ôdi yobusoo ni sôyondaar ! » čuo.

Yidadu čûku arru yobus. Arru-ã hiliyindĩ buyi. Yum turo togusã, čĩtu čubo. Edeĩ dobimmi « Tani yĩni-ĩ burú » čĩ. Wayi.

Ayĩ-ĩ na kêlei hundu yidao yuma du yudoki. Dûnogi togusã, dobimmi hi « Yuma ya ! » čundoo, dobimmi čanú. Wûnduugi-ĩ du hukunu yusobi. Mbi-ĩ dogusu yišie togusã, čia hundã yudokĩ, edeĩ dobimmi muro yudoú.

To koo di čĩkiidi, odo dobimmi ñaa-ã ted. Ñaa-ã tedã, yunu turo lĩhi če. Tedĩ yagabi-ĩ tigiĩ, « Tani sũgoi ñaa-ã kedundũú » či.

Odo čenimmi anna hunã ha yuha : « Tani ñaa-ã tidedi » či.

Ñaa-ã tedu ni dũski togusã, tẽhi turo orki-ĩ du loptudo bos. Bozuã, yunu turo tũgiĩ kusu če.

Yunu turo ôro êmmi hi : « Yunu abbaĩ hi čubuã tiyubi, yunu ayĩĩ hi čubuã tiyubi » čini.

Layunoo, yunu čudurĩe yugó. Edeĩ čenimmi ña-ã yũhudu čaa ted. Tigiri ayĩ hunã ha yuha. Ayĩ-ĩ tigiri ña-ã bereyi čoobu yuguruã, « Yunu abbaĩ hi čubuã tiyubi, yunu ayĩĩ hi čĩduã tĩyidi dige. » To koo, yunu turo činĩ muro mannu bas. Odu ači-ĩ mannu abusči.

Tũgohu togusã, aũ ñaa-ã tedĩe yugó.

Bũgudi-ĩ yuha : « Ñê nũri di yuũ yida. Nohoo, yĩni yê sũni yê yidĩ, hilidi hunu hanandummó yĩngaldu. ‘Lukurú. Lokurú ndĩĩ’, tani yoburu tidedi » či.

Ña-ã čoobu ted. Ña-ã kĩši-ĩ du hiliyinĩ ndũgudĩ togusã, mũši-ĩ tigiri.

Mbo mannu yunu čongã odo mûšii-ĩ. Mûši-ĩ narogi-ĩ yĩdisu yusobã, samaga hundã ha sũnuu togusu cenu ni, čongu tũrrudo.

Odu dogusu togusã yunu turo yuhadi : « Nĩšie čia nduã mbi tokĩe togusoo, yuũ hunã yadiĩ nũri tigani, čĩ. Dakũwo, yĩni hunã budiĩ » čĩ.

A di yê to di yê layunoo, bugudi-ĩ yunu čudurĩe yugó. Ada tiri kanjindi čũkã korro duyundĩ čũkã gunnoó, yunu čĩde yugó čunã muro. Gũrti di yĩs. Têhi turo hũi-ĩ di. Têhi-ĩ lau hunu turo togurku wô tobur. Su toburĩ čĩ ŋĩščunã čaa čuruk. Čuruwã, ôwondorri yerči. Lau kanjinã naani lau, ôwondorri-ĩ du : « Yunu abbaĩ hi čubuã tiyubi, yunu ayĩĩ hi čĩduã tĩyidi » čĩni.

Ňa-ã yũhudu čak. Odu yunu soũ hunã turonnu yesku môhunni durusu duudu. Layinã yunu to koo sogohi čĩ. Čaũwã čaĩ yagabi-ĩ tigiri. Yagabi-ĩ tigiĩĩ, orko du zod. Ayĩ-ĩ kêlei hunã du dahu hunã suriki. Kêlemmi togusu ni bos. Odi-ĩ duro yida duri-ĩ du tũmndunu bos. Dobimmi čaa yagabi-ĩ dahu-ã ha koči.

Mûši-ĩ yagabi-ĩ du tigiri. Du tigiĩĩ, « Kurru yĩni ! Kurru yĩni ! Yunu odo ndurã ha čubã, orko a di guruyinĩe kugiĩ du wuna čĩ ? » čĩ.

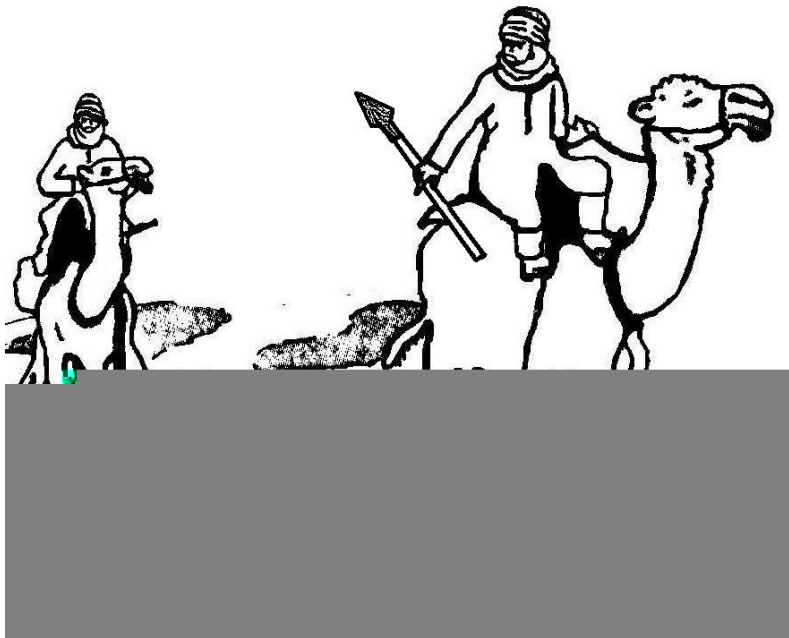
Orki-ĩ ôze-ã yugob wô čulob. Bûgudi-ĩ du korro
duyinĩ, bûgudi-ĩ hi čonju čubu.

« Kurru yĩni ! Yagabi a di aũ turonnu yugonnãá,
anna-ã gunna ndoo » či. « Kurru yĩni ! Kurru yĩni !
Kêlemmi ngo ko hunã eskenuã dahu čenu čĩĩ, nũ
wô dahu čenu čĩ » či.

Kêlemmi mũši-ĩ toro di čubab. Ači-ĩ du čĩ čonju čubu.
Odi-ĩ duri-ĩ du čĩ lĩyi korro dui. Korro duynã mannu
čudadú. Čonju čubu. Odo dobimmi hi yagabi-ĩ du
barayinĩ hakunú. Yagabi-ĩ dahugi-ĩ su čĩ. Čudurú.
Čuruu ted.

Čuruu teda-ã, dogu du bozu dahu layinĩ čĩidi, odi-ĩ
čaki. Čakinã, odi-ĩ hi boki. Odi-ĩ čaĩ tari turo ho su
koči. Tari-ĩ su kočĩnã, mũši-ĩ tari-ĩ hi wõnnu yugobĩ,
yugobĩ, yugobĩ, tari-ĩ toburĩe koo togusoo, dobimmi :
« Tarimai lemmu lemgurru » čini. Sũgoi tari-ĩ mbo
koo togusi. Mũši-ĩ sũgoi yugobĩ, yugobĩ, toburĩe koo
togusoo, « Tarimai lemmu lemgurru » čini.

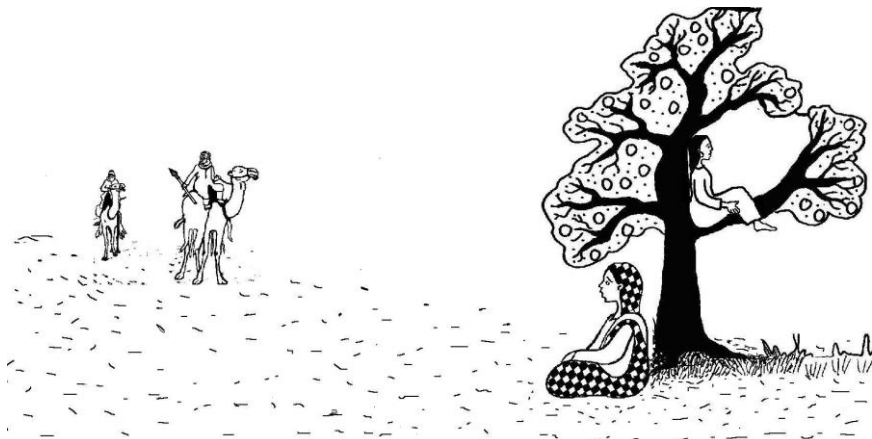
Odu ômure čũ hallagana aa hunda anğuruwa
yidadu, tuguruo. Turo-ã Êli Elimaĩ čindi. Turo-ã Aũ
Ñê Kasudi-ĩ čindi. Mura hallagana ôde hunda yidau.

Mura turo ni ôdi šĩřčomurĩ yida. Mura du turo ni ôdi
čabaka yida. Odu, mûši-ĩ hurostunu adibi togusu ni
tari-ĩ wô hûi-ĩ du bos. Dobimmi ôro su čĩ.

Aũ Nê Kasudi-ĩ « Wô čĩř tanu » čĩ.

Êli Elimaĩ « Ôro čĩř tanu » čĩ. Tûrri tigiřo.

Tigirdã, dobimmi Êli Elimaĩ hi yuha : « Tusobuũ ndedú mûši-ĩ tiyubi » či.

Mûši-ĩ yuha : « Mûši ngaa čĩde dobiĩ kêrebina » to koo či.

Aũ Nê Kasudi-ĩ yuhadiadu :

- Mûše ndũ kua kôi a di anna čubudia čũkã, to koo či. Nuro hi mûši čini, dobiã mura, ngo mannu gala gunú ; kerebinaa to koo, a koo, čindi, či.

Dobimmi mugayunu. Êli Elimaĩ hi yuha : « Tani wô čaŋurú. A adibi gunú. Mûši anna nurã ha ni čubu ; tani hi ni boktiyinĩ kôi a hi su konnar » či.

« Diŋu diŋĩe ! Mède a da wuna šiĩ činaĩe tani mûši ni ? » či.

Êli Elimaĩ yuha : « To koo koo, tani goni nurã ha
noņuru tidedi » či.

« Wô čaņurú » či.

Êli Elimaĩ ôdi-ĩ ko hunã kubaa čoņu kîyi hunã ôro
čenu ni « Su wô širru čaņu ! » či.

Širči čaki. « Goni numa tirki-ĩ hi tinak » či. Goni hunã
tirki-ĩ hi činak.

Taa mûsi-ĩ yuhadi :

– Aũ Ñê Kasudi-ĩ, tani mannu ôro yernurú, či.
Mûšie mannu ôdi-ĩ hi gudu naani, goni numa
tirki-ĩ hi su tunak. Tani mannu ôro širnuru su
koniri, či.

Ôdi-ĩ kîyi-ĩ wô čenu mûši-ĩ širči ôro koči goni-ĩ kûla-ã
ha.

Yuguruo. Kunu tûrruã mûši-ĩ Aũ Ñê Kasudi-ĩ hi
yuhadi : « Goni a tedî čîidi, gubudi toburroo ni nuro
bummo. Čîidi toburroo ni tani burdo » či.

Tia hunda čûduti. ‘Muro adibi ôgu tûri gali haņurdo,’
čini. Mûši kor du hanayunú. Muro čîidi kubo hunã
goni-ĩ kulo-ã du duyunu ni kišiga hunã čubu. Yohî,
yohî, ma goni-ĩ oor hunã du kubo duyî. Goni-ĩ mbo
mannu gubudi tedî čîide yingaldu gubudi tobur. Odu,
« Goni-ĩ nuro yîdum » či.

Aũ Ñê Kasudi-ĩ « Yida yopuru nendiri yîni-ĩ yibendu tendu » či.

Êli Elimaĩ na wûsçuo. Odu taa, kayi hundã turonnu togus, mura ni tuzoo. To koo togusã maša-ã yibeyundu čubudã, mura yîso mbo tigandî loptuda. Odu mûši-ĩ yîni goni-ĩ gunna čubu ni širča-ã gunna kusuyunu ni ogo togusu ni hurostunu ni busau ALLAA-Ã gunna ogoa tigandudo yogusu ni yîni kînniĩ čonju ni dobimmi ñekinî čîidi, ko hunã duyunu ni tigiri Aũ Ñê Kasudi-ĩ kulaa yis.

Tûgohu ñekindî yerčundã yîni-ĩ yugó. Širča-ã borsu hidendu čûo. Ogaa-ã sa ni tuganduda. « Yîni-ĩ ndoo ? » či, Aũ Ñê Kasudi-ĩ.

Mûši-ĩ yuhadi :

– Ondugoĩ yibenduru ni tani yê dobimmi yê sopuroo yugonnãá, ogoa lidu čubududo, či.

Êli Êlimaĩ yuha : « Dobimmi čubudo yugó » či.

Mûši-ĩ « Dobimmi ko hunã du landu ! » či.

Dobimmi ñekinî čîidi ko hunã horiyundu layindã du yîni kînniĩ čî.

« A muro čubu ñekinno » či, mûši-ĩ.

Êli Êlimaĩ čonju kusuyi. Aũ Ñê Kasudi-ĩ mbo lau hunu četu tũgutia du čũkã ha « Ôšuri lukar ! » či.

Ôšuri tũrrã muro « Yunu a dobimmi mũši činĩ, mũši gunnoó nõgoi goni numa toburru nohĩ ? Yĩni a gunna dogusu čubu ni sa ogoa tigandudo yogusĩ ? Ogoa ndê yĩni a gunna čubudĩ širča-ã bõle čũkã durumuú ? »

« Adibi nurã ha yina hadũú ! Nuro yê tani yê ALLA adiba tiyendoo, adibi nurã ha zondu kohĩĩ, gali gunnoó mannu, tani adibi nurã daaru či. Yina ada hadĩe nuro yê tani yê nendiri » či.

Êli Êlimaĩ hiyi : « Yunu a njetuã mũši nurã yingaldu nediriin ? » či.

Aũ Ñê Kasudi-ĩ yuha : « Sũgoi zondu hunu hadũwo, nendiri » či.

Êli Êlimaĩ yuha : « Nendirĩe nendar » či.

Četu oorčuo. Taa, Êli Êlimaĩ tigiri goni hi dobiĩ hunã su činau čonju čuruk. Tũrri yesči. Yesčinã, « Aya tĩšu tũgohu lukar ! » čuo.

Mũši-ĩ Aũ Ñê Kasudi-ĩ hi čonju ted. Tũrri orko turo tigiro maarsu nerko. « Kõi a hi tĩso tia yũtaar ! » či.

Tia hunda čûduti čûkoo, Aũ Ñê Kasudi-ĩ mûši kor du hanayunú yîso. Yîsuã, mûši-ĩ hurostu. Hurostunã Aũ Ñê Kasudi-ĩ lîyi. Lîyinã čonju čubu. Čubuã, Êli Êlimaĩ na ha huzayi. Êli Êlimaĩ tuguruã adibi hunã ôgunno kôĩ turo a činau ted. Yunu čubudîe gunna yugó.
« Tani yôlubaa tidedu yina budiria kiidiri » čĩ.

« Yoo, budi gali » čĩ.

Adimmi hi yusobu ted. Adimmi yunu čubîe yugó. Wô têhe-ã hûe-ã kiha moki čubîe tedi. Wô du čîidi, sopči. Odu kôñoi haki yiga čuruunnó togus. Odu mûši-ĩ kôĩ čĩĩ ñîsči tigiri. Tigirĩ, mûši-ĩ adimmi hi šibči. « Odi-ĩ daũ yee tîbi-ĩ daũ » čini.

« Tîbi-ĩ dee ndû kohirîe odi-ĩ daaru » čini, adimmi.

Yum turo togusã, mûši-ĩ maiyi adimmi hi čidîe tuños. Tuñosã, eberu-ã ñîsči. Dîsčínã, čôhure lau hunã ha yuha.

Odu kûdugurã, tedî tigiri yagabi hunã ko-ĩ hi bos.

Kûdugura-ã ha adimmi « Šigiri yuha ! » čunã, kûdugura-ã abusčini. « Yîri ! » čĩ.

Kûdugura-ã « Zo mannu erbe ; erbe tindiĩ tigrinú » čĩ. Kûdugura-ã ted.

Heremaĩdo tedĩ tigiři. Čôhuri yesku dahu čuu-ã.
« Zo mannu bilemaĩdo ; bilemaĩdo tindĩ tiginú » či.

« Hadũú ! Yĩri yunu nogusurĩe yugó » či.

« Tigirenú » či.

Odu eberu-ã ha « Yĩri ! » či.

Tigirĩ muro yuha :

- Ômuri turo ‘Êli’ čindĩ ; ‘Êli Êlimaĩ’ čindĩ ; dêbi
šeše tamma ; kubu bôbulun tamma ;
gubudda du nugó ; sogodda du nugó ;
hûroda du njĩ ; ‘Adibi numa mûši-ĩ wuya
čenĩ’ nu yuha, či.

Odu eberu-ã tedĩ tigirĩ muro yuha :

- Ômuri turo ‘Êli’ čindĩ ; ‘Êli Êlimaĩ’ čindĩ ;
gubudda du nugó ; sogodda du nugó ;
hûroda du njĩ ; dêbi šeše tamma ; hongo
madu tamma ; kubu bôbulun tamma ; adibi
numa ha mûši-ĩ nigayi dige, či.

Êli Êlimaĩ to bazuã, muro. Zabtu tedĩ yagabi hunã
tigiři.

Tigirĩ, ondugoĩ dogusu budi šibčinno. Beni tigiroo,
mbozoo adimmi hi čubĩe koo. Tigiri. Tigirĩ, muro
agasu hunu yida kobo turo du zodu bos :

– Lôko mûši-ĩ liwo, ‘Odi-ĩ daũ yee tĩbi-ĩ daũ’
čunoo, ‘Odi-ĩ dee ndũ kohirĩe tĩbi-ĩ daaru’
nu, či. Gũdur-ã du yĩ wũni hi činau ni
čilauwo, ‘Ŋga gũdur-ã du lanu’ čini. Tani dee
adibi kôñei sômeliie nura yê sũsĩe nura yê
du čũlikindi. ‘Nuro du lanu’ nu. Taa, tani yê
hoktudundi » či.

Mûši-ĩ tedĩ tigiri. Tigirĩ yuha : « Yunu Êli Êlimaĩ koo
gũruiyini ndũ ? » či.

Adimmi yuha : « Êli Êlimaĩ dee ŋgaa čide. Tani
adibiĩ kôñei aya tĩyĩ gunnoó, Êli Êlimaĩ ŋgaa čide
ere kor. »

« Odi-ĩ daũ yee tĩbi-ĩ daũ » či.

« Odi-ĩ dee ndũ kohirĩe tĩbi-ĩ daaru » či.

Taa, odu mûši-ĩ wũni hunu hũyunu ni gũdur hunã
wũni hi činak.

Kunu bosuã, « Yĩ-ĩ čilaado yee čilaannó lanu » či,
mûši-ĩ.

« Tani dee adibiĩ kôñei ndũ kohuru lanuri. Nuro
lanĩe noó » či.

Mûši-ĩ wô du layinã, Êli Êlimaĩ agasu yida to hunã yugob. Wô gûdur-ã du čulob. Adibi hunã čonũ čaa ted.

Anna čũ tûrri tigirow. Tigirtã, dahu mûši-ĩ bahudo wûni hi čĩ.

« Garturu naani anna yagabi mûore-ã čurukudo, lidĩe wuna šĩ yunu a wûni hi yidadã ni tamburu lukar ! » čĩ, aũ turo-ã.

Aũ lau hunã « Anna ŋgaa čĩka, yagaba anna yugondunó di gûdurow wûni hi čũkã garndirĩ, lukar ! » čĩ.

« Ũ-ú, gartar ! » či.

Torozo hunã ha yuhadã, kunu dahu tigirennó di tûri.
Kunu tûrruã, « Dêbi nurã lobar zabtunu maari » či.

« Dêbi numa lobũwo dêbi tanã neri » či.

« Hongo nurã lobar » či.

« Hongo tanã neri » či.

« Oor nurã lobar » či.

« Oor numa kubo numa ha činau ñje yusu yon
yubu ! » či.

Tedî tigiri čonju čubu. Čubu yuguruã muro. Mbo lau
hunã gubudi teddo boki čonje duyunu tedî čîidi,
yunu turo kîši hunã du čî : « Čênimmi nga kuyo di
yusu ! » či.

Kuyo di tedîe koo ni kullaha. Lôko kunu ôrruyunoo :
« Čênimmi nga kuyo di yusu » čini.

Odu tedî ačĩĩ turoa tigiri yunu yogusĩ, yuha.

Ačimmi « Gali to koo tosu gunú, či. Goni baranu yon
naani ! Goni-ĩ wuzu naani ! Torozo nurã, ‘Kuruk
budar’ nu. Lôko tuguruu yîni-ĩ budĩĩe togusoo, muro.
Taa nuro goni numa ha kônnu yaa yusu ! Mbo

mannu mûši-ĩ kayi hunã ogo. Nuro goni numa ha kônnu yaa yusu ! » či.

« Yoo » či.

Tedĩ kôĩ turo tigiri ni goni hunu çoŋu ni wusčunu ni, hur hunu çoŋu ni čĩdu ni yĩni-ĩ gunna yibeyunu ni lôko bahuã, « Toroŋo nurã kuruk budar ! » či.

« Yunu ačimmi yuhadĩ tubazi tuguurrú » či.

« Ačimmi mēde ŋgaa čoobo. Toroŋo nurã kuruk » či.

Tuguruk. Tuguruwã, taa yĩni hundã čubudĩ čĩkiidi, « Heeč ! » čunã, goni hunã su koči. Kočinã, çoŋu čak.

Mûši-ĩ yĩni hunã čačabčinã, ogo hunu su koči so hi zod. Taa, čakĩ. Čarkĩ, wũni bui hũdudo turo čĩ tigiro.

Ômuri-ĩ goni hunã ha dubana če. « Kĩnnĩ njĩ ni yuũ yaũ garrum. Bunumã ni mali buũ garrum. Bũrru bu tunak » či. Goni bũrčinã, amma ha bu činak.

Muro ogo hunã dubana če. « Kĩnnĩ njĩ ni huša buũ garrum. Bunuma ni todaa buũ garrum. Gudu bu tunak » či. Guyi bu činak.

Tũrri gibi turo tigiro.Ômuri ôwonni goni hunã ha dubana če. « Kĩnnĩ njĩ ni yuũ yaũ garrum. Bunumã

ni mali buĩ garrum. Bũrru bu tunak » ċi. Goni-ĩ guyi bu ċinak.

Mũši-ĩ ogo hunã dubana ċe. « Kĩnniĩ njĩĩ ni huša buĩ garrum ; bunuma ni todaa buĩ garrum ;gudu bu tunak » ċi. Guyi bu ċinak.

Čarkî, čarkî, yî hõdi bui ċĩdo tigi-ro. Hõdi-ĩ nerko tigirdã, muro. Goni-ĩ hi õnguli di ċenã, goni-ĩ kõi oro burčunã yina õguzuu eskenu-ã du hosćuo. Turo tirki-ĩ, turo amma, turo goni-ĩ ; mura gunna šiša du dog-a dog-a du hido.

Mũši-ĩ ogo hunã ha õnguli ċenã, muro. « Kĩnniĩ njĩĩ huša buĩ garrum ; bunuma todaa buĩ garrum ; gudu bu tunak » ċi. Őnguli ċenã ogo-ã « Koak » ċinã hõdi-ĩ ċũ hurodi-ĩ du hido.

Tĩmilik mĩlik. Sama kerekere.

TUS.

Alphabets

Tuduga	a	ã	b	č	d	e	ê
Français	<u>l</u> ac	s <u>a</u> ns v <u>e</u> nt	b	<u>T</u> chad	d	fê <u>t</u> e l <u>a</u> it	é <u>c</u> ole a <u>i</u> mer
English	f <u>a</u> ther h <u>o</u> t	—	b	<u>C</u> had	d	f <u>e</u> d	c <u>a</u> ke b <u>a</u> it
عربي	أ	—	ب	تش	د	—	—

Tuduga	g	h	i	î	ĩ	k	l	m
Français	<u>g</u> are <u>g</u> uerre	—	—	<u>i</u> l l <u>y</u> cée	—	<u>k</u> ilo <u>q</u> uand <u>c</u> amp	l	m
English	<u>g</u> et <u>g</u> uide	<u>h</u> at	s <u>i</u> t	<u>s</u> eat <u>s</u> eed	—	<u>k</u> ing <u>q</u> ueen <u>c</u> ome	l	m
عربي	—	ح	—	إ	—	ك	ل	م

Tuduga	n	nj	ñ	ŋ	o
Français	n	<u>N</u> djaména	<u>a</u> gneau	<u>p</u> arking	<u>f</u> ort
English	n	<u>i</u> njury <u>e</u> ngine	<u>c</u> anyon	<u>p</u> arking	<u>b</u> ought <u>c</u> aught <u>l</u> aw
عربي	ن	نج	—	—	—

Tuduga	ô	p	r	s (<u>s</u> ama du)	s (<u>š</u> ima du)
Français	<u>d</u> os	<u>p</u>	~r	<u>s</u> ale <u>t</u> asse <u>c</u> elui l <u>e</u> çon n <u>a</u> tion	<u>ch</u> at <u>sch</u> éma
English	<u>b</u> oat <u>f</u> oe	<u>p</u>	~r	m <u>a</u> son l <u>e</u> sson <u>r</u> ice	<u>sh</u> ip <u>s</u> ugar n <u>a</u> tion
عربي	أو	پ	ر	س	ش

Tuduga	t	u	û	ũ	w	y	z
Français	<u>t</u>	—	<u>t</u> out	—	<u>o</u> ui	<u>y</u> eux	<u>z</u> éro ma <u>i</u> son
English	<u>t</u>	<u>pu</u> t	<u>du</u> e <u>d</u> ew <u>bo</u> ot	—	<u>w</u> ater	<u>y</u> ard	<u>z</u> ero <u>e</u> asy bu <u>zz</u> ard
عربي	ت	—	و، أ	—	و	ي	ز

500 Cfa